

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 12

LOETSE 2021

**SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)
PAMPIRI YA BOBEDI (P2)**

MATSHWAO: 80

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 25.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLUWA

1. Bala ditaello tsena ka hloko pele o qala ho araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pamiri yohle. Tadima pele papetla ya dikahare leqepheng la bone, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ha o entse sena, bala dipotso tseo, mme ebe o kgetha tseo o ratang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A: Dithothokiso (30)

KAROLO YA B: PALE/sengolwa sa Boholoholo (25)

KAROLO YA C: Tshwantshiso/Terama (25)

4. Araba dipotso TSE HLANO KAOFELA: TSE THARO (3) KAROLONG YA A, E LE NNGWE (1) KAROLONG YA B le E LE NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

KAROLONG YA A: DITHOTHOKISO

Dithothokisong tseo o di rutilweng – Araba dipotso tse PEDI.

Thothokiso eo o sa e rutwang – O TLAMEHA ho araba potso ena

KAROLONG YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso E LE NNGWE.

KAROLONG YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso E LE NNGWE.

5. KGETHO YA DIPOTSO KAROLONG YA B (PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO) LE YA C (TERAMA)
  - Araba dipotso tsa pale/sengolwa sa bohoholo le terama tseo o ithutileng tsona FEELA
  - Araba potso E LE NNGWE E TELELE YA MOQOQO le E LE NNGWE ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e kgutshwane KAROLONG YA C. Haeba o araba potso tse kgutshwane KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA C. Sebedisa lenanennetefatso le hlakisitsweng leqepheng la 5 ho etsa kgetho ya hao.
6. BOLELELE BA DIKARABO
  - Potso e telele ya Dithothokiso e lokela ho arajwa ka mantswa a 250–300.
  - Dipotso tse telele tsa Pale le Terama di lokela ho arajwa ka mantswa a 400–450.
7. Latela ditaello tse hlahang qalong ya KAROLO ka NNGWE ka hloko.

8. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ena ya dipotso.
9. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.
10. Sebedisa nako ya hao ka mokgwa o latelang:
  - KAROLO YA A: Metsotso e 40
  - KAROLO YA B: Metsotso e 55
  - KAROLO YA C: Metsotso e 55
11. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE

Dintlha tse hlalisitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o ratang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO				
Dithothokiso tseo o di rutilweng: Araba dipotso TSE PEDI feela ho tsena.				
	NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1	Exoda	Potso e telele ya moqoqo	10	6
2	Ba ileng ba ile	Potso e kgutshwane	10	7
3	Ya mohau motho	Potso e kgutshwane	10	8
4	Ha se lefa	Potso e kgutshwane	10	9
MMOHO LE				
Thothokiso eo o sa e rutwang: O TLAMEHILE HO araba potso ena.				
5	Le qoleng ya kobo	Potso e kgutshwane	10	10
KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO				
ELA HLOKO: Dikarolong tsa B le C, e NNGWE ya dipotso tse arajwang e tlameha ho ba ya MOQOQO, ha e nngwe e lokela ho ba ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba dipotso TSE PEDI tsa mofuta wa moqoqo kapa TSE PEDI tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane.				
6	Botsang Lebitla	Potso e telele ya moqoqo	25	11
7	Botsang Lebitla	Dipotso tse kgutshwane	25	11 – 12
8	Mme	Potso e telele ya moqoqo	25	13
9	Mme	Dipotso tse kgutshwane	25	13–14
10	Tutudu ha e patwe	Potso e telele ya moqoqo	25	15
11	Tutudu ha e patwe	Dipotso tse kgutshwane	25	15–16
KAPA				
SENGOLWA SA BOHOLOHOLO: Araba potso e le nngwe feela ho sengolwa sa bohoholo				
12	Ke qati e a lomisanwa	Potso e telele ya moqoqo	25	16
13	Ke qati e a lomisanwa	Dipotso tse kgutshwane	25	17–18
KAROLO YA C: TSHWANTSHISO				
Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng				
14	Seyalemoya	Potso e telele ya moqoqo	25	19
15	Seyalemoya	Dipotso tse kgutshwane	25	19–21
16	Haeso Mafotholeng	Potso e telele ya moqoqo	25	21
17	Haeso Mafotholeng	Dipotso tse kgutshwane	25	21–23
18	Lejwe la kgopiso	Potso e telele ya moqoqo	25	23
19	Lejwe la kgopiso	Dipotso tse kgutshwane	25	23–25

ELA HLOKO: Dikarolong tsa B le C, e NNGWE ya dipotso tse arajwang e tlameha ho ba ya MOQOQO. Ha e NNGWE e lokela ho ba ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba dipotso TSE PEDI tsa mofuta wa moqoqo kapa TSE PEDI tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane.

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena qetellong ho nnetefatsa hore na efela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: DITHOTHOKISO (<i>tseo o di rutlweng</i>) (Potso e telele ya moqoqo KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–4	2	
A: DITHOTHOKISO (<i>eo o sa e rutwang</i>) (Potso e kgutshwane)	5	1	
B. PADI (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse Kgutshwane)	6 – 11		
KAPA		1	
B: SENGOLWA SA BOHOLOHOLO (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	12 – 13		
C: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	14 – 19	1	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.		5	

ELA HLOKO: DIKAROLONG TSA B le C, nnetefatsa hore o arabile potso E LE NNGWE YA MOQOQO le E LE NNGWE YA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba potso TSE PEDI tsa moqoqo kapa TSE PEDI tsa dipotso tse kgutshwane.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso TSE HLANO (POTSO YA 1–5). Araba dipotso TSE THARO feela.

DITHOTHOKISO TSEO O DI RUTILWENG

Kgetha mme o arabe dipotso TSE PEDI feela dithothokisong tseo o di rutilweng selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4). O TLAMEHA ho araba POTSO YA 5, e leng thothokiso eo o sa e rutwang.

POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba potso e latelang.

EXODA – JACQUES G. Mocoancoeng

- 1 Pele–a–pele, Aforika!
- 2 Re hopotse fatsheng la nala,
- 3 Fatsheng la boiketlo le tokoloho,
- 4 Fatsheng la Tshepiso, Kanana.

- 5 Hatang hantle, MaAforika!
- 6 Balehelang sehloho sa Egepeta,
- 7 Egepeta eo re iphumanang ho yona;
- 8 Bokgoba ba Aforika Borwa,

- 9 Lwanang hantle, MaAforika!
- 10 Lwanelang ditokelo tsa lona,
- 11 Lwanang jwaloka Baiseraele;
- 12 Le tshepile Modimo.

- 13 Tadimang pele, MaAforika!
- 14 Habang ho tshela lewatle,
- 15 Lewatle le letsho, le lefifi;
- 16 Ho hloka Thato.

(Faro a bua)

- 17 “Thibang, thibang dihole tseo,
- 18 Di timeng Lesedi le tsebo.
- 19 Jwang bo ka itekanya le sefate?
- 20 Mehlolo ha e fele”!

Sekaseka thothokiso ena, mme o bontshe kamoo sethothokisi se sebedisisitseng **kgokahano ya mela** kateng ho finyelletsa molaetsa wa yona. Karabo ya hao e be bolelele ba mantswe a 200–250.

[10]

POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

BA ILENG BA ILE – JG Mocoancoeng

- 1 Diolo tse ngata, tse motopo,
- 2 Mahlabatheng kwana Sahara,
- 3 Di supa moo re phomotseng,
- 4 Bahale ba ntwana Hitlara,
- 5 Sera sa tokoloho.

- 6 Re ne re bitswe ke balaodi,
- 7 Ba re e wetse kgomo Yuropo.
- 8 Ra tela menyaka le maifo,
- 9 Ho e namola e kgubedu,
- 10 Ntwana mahlomola.

- 11 Setumo e ne e se sepheo sa rona;
- 12 Dikgabiso re ne re sa di natse,
- 13 Ho lwana e ne e le mosebetsi wa rona,
- 14 Re lebaleng, le itshebeletse.
- 15 Ba ileng ba ile.

- 2.1 Fana ka moelelo o otlolohileng o hlalishang ke molathothokiso wa 7. (2)
- 2.2 Tlohelo e sebedisitsweng molathothokisong wa 9 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 2.3 Hlalosa bohlokwa ba kgefutsohare e sebedisitsweng molathothokisong wa 14. (2)
- 2.4 Thothokiso ena e qholotsa maikutlo a jwang ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 2.5 Akaretsa molaetsa wa thothokiso ena ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)

[10]

POTSO YA 3: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

YA MOHAU MOTHO – MT Lekitlane

- 1 Ya re dibe di le jwalo ka madi.
- 2 Kahlolo re loketswe ke e tshabehang;
- 3 Motho ha batlwa ya ka re pholosang.
- 4 Ya mohau motho a iteta sefuba

- 5 Mona ha batlwa motho wa nnete sebele,
- 6 Motho wa sebele ya emelang a hae mantswa,
- 7 E seng lempetje le tla ja hlanapheto,
- 8 Ha taba di fetoha ebe o fetoha le tsona

- 9 Ramautla, Terakone, o na be a ikonka;
- 10 Be di entse mohoula ka mora rona,
- 11 A sa bone ya ka di etsetsang leqheka,
- 12 Ya mohau motho a di lahlela mankwaneng.

- 3.1 Papiso e sebedisitsweng molathothokisong wa 1 e thusa jwang ho hlakisa moelelo wa molathothokiso oo? (2)
- 3.2 Hlalosa sepheo sa tshebediso ya anastrofi molathothokisong wa 3. (2)
- 3.3 Qolla mantswa a bontshang phetapheto ya moelelo temanathothokisong ya 3. (2)
- 3.4 Thothokiso ena e qholotsa maikutlo a jwang ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 3.5 Akaretsa molaetsa wa thothokiso ena ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)

[10]

POTSO YA 4: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

HA SE LEFA – TM Lethota

- 1 Ako thole re o bolelle shwahle.
- 2 Re o tsebise tse molemo ditaba,
- 3 Hosasa o tle o tshedise beno,
- 4 Ha ba tsetsela ha ba sa kgotsofala
- 5 O ba jwetse ho lla ha se lefa.

- 6 Ha o sa ntse o phela ha monate,
- 7 O sa robala le mabotjhibotjhong.
- 8 O sa tola ha leshome ka letsatsi,
- 9 O ja dimenyemenye jo tsa barui,
- 10 O tsebe le hoo ha se lefa.

- 11 Ha o ikgantshetsa batho tshehlana,
- 12 O bona e le bomankgwe dikgoshopa.
- 13 Le mohla fu la hao o nne o be jwalo.
- 14 Wena moruihadi wa ho reka bophelo
- 15 Rona re a tseba ha se lefa.

- 4.1 Bolela bohlokwa ba tshebediso ya kgetho ya lentswe 'shwahle' e fumanehang molathothokisong wa 1. (2)
- 4.2 Kgonyetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 9 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 4.3 Hlalosa bohlokwa ba phetapheto e sebedisitsweng molathothokisong wa 12. (2)
- 4.4 Ke maikutlo afe a qholotswang ho wena ke thothokiso ena yohle? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.5 Akaretsa molaetsa wa thothokiso ena ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)

[10]

THOTHOKISO EO O SA E RUTWANG

O TLAMEHILE ho araba potso ena.

POTSO YA 5: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

LE QOLENG YA KOBO – JM Nkutha

- 1 Mamelang ba heso nke ke le kumele,
- 2 Ke le tsebise ka lefu mpho ya rona
- 3 Yona mpho ya rona e tswang ha Efa,
- 4 Hoba ke la rona, le qoleng ya kobo.

- 5 Ekaba yena nkgonwa rona a ne a hopotse eng?
- 6 Ha a tla re siela mpho ya mofuta, mapalesapelo;
- 7 Ha a re hohle re lokela ho mo sala morao,
- 8 Ka nnete o re sietse mahlomola.

- 9 Le teng haufi le wena ngwana weso,
- 10 Moo o dutseng le moo o robetseng,
- 11 Moo o emeng le moo, o tsamayang;
- 12 Ke motswalle wa hao wa nako tsohle.

- 13 Ke nna enwa wena ya seng a kgathatse,
- 14 Wena ya seng a sitwa ho phela le batho,
- 15 Nkamohle hle, ke tle ke o lopolle;
- 16 Nkamohle hle, ba tle ba sale ba lla

- 17 Ke mang a ka le balehelang?
- 18 A hla a ikana hore ha a no le bona,
- 19 Ya reng yena o tla ipata bodibeng.
- 20 Teng a phele ka ho sa feleng.

- 21 Ngwaneso ke re hlonepha ntatao le mmao,
- 22 Rata le Modimo wa hao ka pelo ya hao yohle,
- 23 Le wa heno mo rate jwalo ka ha o ithata,
- 24 Hore tshiu tsa hao di tle di anafale.

- 5.1 Bohlokwa ba lebitsomamarane le fumanehang molathothokisong wa 6 ke bofe? (2)
- 5.2 Sethothokisi se akanya eng ka melathothokiso ya 10 le 11. (2)
- 5.3 Hlalosa hore lebotsi le sebedisitsweng molathothokisong wa 17 le sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 5.4 Ke maikutlo afe a qholotsehang ho wena ke thothokiso ena yohle? (2)
- 5.5 Akaretsa mookotaba wa thothokiso ena ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)

[10]

KAROLO YA B: PADI / SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona karolong ena.

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE feela, potso e telele ya moqoqo kapa ya dipotso tse kgutshwane.

HOPOLA: Ha o araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA B, o tlameha ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C.

POTSO YA 6: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO**BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

Sekaseka sengolwa sena o itshetlehile ka seabo sa bohanyetsi kamoo se thefutseng mophetwa wa sehlooho ho ka tswela pele kateng pading ena. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 7: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA A

Ba qetile matsatsi a mangata moo lehaheng, e le lelapa la bona, e le lehae la bona. Ba ne ba nyenyelepa ka nako tse itseng, ba leba toropong ho ya reka dijo. Ha ba ne ba ya toropong, ba ne ba atisa ho ikgahanya.

Ha ba ntse ba le moo toropong, ba ne ba theha tsebe, ba tona mahlo. Ba ne ba tsamaya ba qwaile, ba sa iketla. Ba ne ba teana le mapolesa le masole. Kaekae ba ne ba utlwa hore ho ntse ho batlwa mooki le mokudi, ba nyametse bobedi, ha ho tsejwe moo ba leng teng. Le bona ba ne ba tlatselatsa, ba kgotsa taba ena, ba bolela ha e le mohlolo hore batho ba monyebe feela jwalo ka nalete moferong.

Ka tsatsi le leng ba teana le mapolesa a ntse a lelekisa banna ba babedi bao ho neng ho thwe ba thubile banka, ba balehile ka tjehelete e ngata. Dikebekwa tseo di ile tsa ipha dimenyane, tsa ikela le tjehelete eo.

“Mapolesa ana a jwang a tsometswang ke dikebekwa tsee tseo o ntseng o bona hore di a ithuta” ho realo monna e mong.

“Bana ha se mapolesa,” ho realo e mong. “Ke ba mona ba lebelang maheisi a boMmisi.”

- 7.1 Ke ka lebaka lefe mooki le mokudi bao ho buuwang ka bona qotsong ba ne ba tlameha ho theha tsebe le ho tona mahlo nakong eo ba neng ba tsamaya toropong? (1)
- 7.2 Hlalosa hore ho batlwa ha Tsietsi ke mapolesa ho ile ha mo ama ka tsela e jwang? (2)
- 7.3 Bolela hore setswalle sa Tsietsi le Tseleng se qadile neng? (1)
- 7.4 Hlalosa sekapoloto se bakileng hore Tsietsi le Tseleng e be baleleri ba phelang nahathote. (2)

- 7.5 Bontsha kamoo tikoloho e ammeng mophetwa wa sehlooho kateng paleng ena. (3)
- 7.6 Bolela se ileng sa etswa ke Mohanuwa hoba a ikelellwe hore o se a le mmeleng, mme monga ditaba o se a mo nyahladitse. (1)
- 7.7 Ke ketsahalo efe e ileng ya tsosa kgalefo le moya wa boiphetetso ho Tsietsi paleng ee? (2)

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA B

Kamora lefu la Tjhaile Sekolokoto, mapolesa a tswile letsholo le matla ho tsomana le mmolai wa hae. Ba ne ba tsoma hohle merung, mawatleng, dithabeng. Ho ne ho se ho bile ho sebediswa difofane ho nyarela le ka maphaong. Lena e ne e le letsholo le ka n nang la nka sekola e le letsholo la selemo.

Tsietsi o kile a ipata nakwana. A tlohela le ho nna a nyanyaka merung. O ne a ntse a tseba hore mosebetsi wa hae o moholo. Lenane la hae la boiphetetso le sa le lelelele! Dithota di sa le ngata tse hlokanang ho fielwa. Ditapole di sa le ngata tse bodileng, tse lokelwang ke ho fielwa pele di bodisa lefatshe kaofela.

- 7.8 Ke ditapole dife tseo ho buuwang ka tsona qotsong? (1)
- 7.9 Tjhaile Sekolokoto o bolaetswe eng? (2)
- 7.10 Bontsha tomatso e hlahiswang ke thapelo ya moruti Moshebi ha a ne a a rapella Mmamasolomane? (2)
- 7.11 Mmamasolomane o bile le ngwana le moruti Moshebi. Hlalosa hore seo se ile sa etsa hore Tsietsi a hetle morao ketsahalang efe? (2)
- 7.12 Ho ya ka tjhebo ya hao, hlalosa hore ebe bontshunyakgare ba Tsipane bo bile le seabo bophelong ba Tsietsi ka tsela e jwang? (2)
- 7.13 Na mongodi o atlehile ho sebedisa theho ya lebitso la Tsietsi ho ya ka diketsahalo tsa pale ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.14 Ha ngata sengolweng tebello ya babadi ke hore botle bo hlote bobbe. Na ho jwalo sengolweng see? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

POTSO YA 8: POTSO E TELELE YA MOQOQO**MME – NP Maake**

Sesotho se re “Mme o tshwara thipa ka bohaleng”. Sekaseka sengolwa sena, mme o bontshe kamoo mongodi a sebedisitseng baphetwa ba latelang ba bomme ho nnetefatsa maele ana. Moqoqo wa hao ebe wa bolelele ba mantswe a 400–450. [25]

POTSO YA 9: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**MME – NP Maake**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA C

Mohlang oo ha Rakgadi ho ne ho jewa nama, ya jewa batho ba ba itatswa menwana. Ho tloha tsatsing leo, yaba monna enwa, ya neng a sa tsejwe, wa Mofokeng, o se a ithehetse setswalle le ba lelapa la Rakgadi, re bolela yena Rakgadi le moradiae, Dikeledi. O ne a ye a fihle a kgwaetse dijo tsa mefutafuta ha kgwedi e fedile, a fihle a di siele Rakgadi le Dikeledi, e be kgora ka lapeng. Ka nako e nngwe o ne a ye a fihle le metswalle ya hae, ba tliilo boha theleleshene mona ha Rakgadi, hobane mane komponeng moo ba neng ba dula teng, ya teng e ne e dula e robehile.

Ka nako e nngwe ntate enwa, re mpa re re ntate leha motho wa rona a ne a bonahala hore o motjha, o ne a ye a fihle Rakgadi a le siyo, mme a fumane Dikeledi a le mong. Leha ho le jwalo, o ne a amoheleha, hoba ke ngwana wa lapeng, mme a mo tseba ntate enwa. Jwalo ka Rakgadi, Dikeledi le yena o ne a nne a fumane dimphonyana, a rekelwe hona le hwane. Ka nako e nngwe a tlelwe le dibuka, dipene, le ntho tse ding tse hlokalang sekolong. Teng mohla ntate enwa a utlwileng hore ho na le leeto la sekolo, Dikeledi o ne a tseba hore o sa tla ja ha monate. Bophelo lapeng mona ba qala ho ba monate, ka baka la thuso ya ntate enwa wa Mofokeng.

- 9.1 Ho tliile jwang hore Thollo e be motswalle wa lelapa la Rakgadi? (1)
- 9.2 Na ho nepahetse hore ngwana wa ngwanana a amohele baeti ba batho ba bontate habo batswadi ba le siyo? (1)
- 9.3 Ka mantswe a hao akaretsa seo Dikeledi a ileng a se etsa kgetlo la pele ha a kopana le Thollo kamora hore a fumane sepatjhe sa hae? (2)
- 9.4 E be Thollo o ile a bona boitshwaro ba Dikeledi e le bo jwang nakong eo a mo hoeletsang a batla ho mmolella ka sepatjhe? (2)
- 9.5 Bolela ketsahalo e soto e bontshang hore Tsekiso o ne a hloka botshepehi ho Dikeledi. (2)
- 9.6 Diseko o hlahisitswe e le mophetwa wa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA D

“Ke ne ke ikonka ka wena hohle moo ke tsamayang, mme sehlopheng se seng le se seng ke ne ke fana ka wena, o le mohlala o motle, wa ngwana ya ikemiseditseng ho ya hole ka thuto. Jwale ha e le moo o mphoqile tjena ha ke tsebe hore ke tla reng. Ha se nna feela ya ikgantshang ka wena. Le matijhere a mang a ikgantsha jwalo ka nna, haholoholo titjhere Masitha, eo o leng sehlopheng sa hae. Ha ba bangata bana ba tshwanang le wena sekolong sena, ke ka hoo re leng motlotlo ka wena. Empa ha o ikgethetse tsela eo, mme o na le bonnete ba hore ho nyalwa ke seo o se batlang hona jwale, ho lokile, ha ho ka moo nka etsang hore o fetole maikutlo a hao.”

Ha a bua mantswa ana teng, Dikeledi ka pelong o ntse a re, “Ke a kgolwa o batla ke be lefetwa jwalo ka wena. Nna ha se nna ya itseng o se nyalwe, o be o be mokana.” Hoja mmisi Lekena mantswa ana o ne a a utlwa, o ne a ka ba kae.

- 9.7 Ho ya ka ditaba tsa qotso monahano wa Dikeledi o hlalosa eng mabapi le dikeletso tsa mmisi Lekena? (1)
- 9.8 Bolela mofuta wa kgohlano o hlahellang mohla lepato la Mme. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.9 Ke sephetho sefe se sa lebellwang se ileng sa sibollwa ke Diseko kamora lefu la Mme? (2)
- 9.10 Ha Bafokeng ba ntse ba tjoditsa Mmateboho, ke mothinya ofe o sa lebellwang o ileng wa etsahala nakong eo? (2)
- 9.11 Rakgadi e ne e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.12 Hlalosa tshekamelo le leeme le entsweng ke rangwane wa Bafokeng ba Matatiele ho sekaseka maemo a ditaba ha a re basadi ba Kgauteng ba jesitse banna phehla. (2)
- 9.13 Na mongodi o atlehile ka ho sebedisa thehello ya lebitso la Dikeledi ho ya ka diketsahalo tsa pale ee? (2)
- 9.14 Ebe ditaba tsa sengolwa see, di a kgolweha? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

POTSO YA 10: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**TUTUDU HA E PATWE – Mathene Mahanke**

Sekaseka sengolwa sena o ipapisitse ka semelo sa Tutudu sa ho se nyahamiswe ke bahanyetsi kapa dira tsa hae kgahlanong le tswelopele kapa katleho ya hae. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 11: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****TUTUDU HA E PATWE – M. Mahanke**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA E

Hoba a bale ditemana di se kae, mme a etse thapelo e kgutshwane, mosuwelhoo Tselapedi a tswela pele ho amohela bana bohle; ba batjha le ba kgale. Le ho mesuwe a etsa jwalo. A nto tswela pele:

“Kajeno ke motlotlo ho amohela, le ho le tsebisa, matitjhere a matjha sekolong sena sa rona. Bona ke bengahadi bana bao ke tla ba kopa ho hlahella ka pele; le ba tsebe: Monghadi Mikaele Mokebe le Monghadi Selosenqakile Tutudu.

Ka bobedi ba sisinyeha e le ho hlahella powaneng. Motho wa rona a nka mehato e mmedi, a ba a re tsepa sa polesa le ema dipashasha motirilong; tshepe yona e ntse e le letsohong. Jwale bana ba sekolo ba holla melala ho feta. Matitjhere a nna a hlabana ka ditswe; ditsheho di ba kgamme. Tselapedi, le yena, o ne a itiisitse feela, empa motho o ne a bona ka pososelo sefahlehong hore tsa kajeno ha di tshwane le tsa mehla.

- 11.1 Ke ka lebaka la eng mosuwelhoo Tselapedi a ileng a kopa matitjhere a mabedi feela hore a tle ka pele mohla dikolo di neng di bulwa? (1)
- 11.2 Ke lebaka lefe le tiisang hore Tutudu ke mophetwa wa sehlooho pading ee? (1)
- 11.3 Bolela tikoloho eo diketsahalo tsa pale ena di etsahallang ho yona. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.4 Ke sefe se sa lebellwang se ileng sa sibollwa ke Tutudu mohla a neng a ilo iketela mosebetsi sekolong sa Sedibeng? (2)
- 11.5 Sehlooho sa padi ee se tsamaelana jwang le dikahare tsa yona? (2)
- 11.6 Dimama o na le seabo sefe kgodisong ya poloto ya pale ee? (2)
- 11.7 Bolela mehlala e MMEDI ya diphetoho tse tšileng le Tutudu sekolong sa Sedibeng, e sa batlweng ke matitjhere a kgale? (2)
- 11.8 Ebe kamano ya Tutudu le Seipobi ebile le seabo sefe ho kgutliseng maemo a tsitsipano a neng a rena motseng wa Thabure. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA F

Ha kereke etswa Tutudu o lebile ha hae jwalo ka mehla, mme ka pelong a ikutlwa a imolohile haholo. Hobane a kene ka tlong, a be a lahlela dibuka tafokeng, le yena a itahlela betheng. A qala ka ho bososela: A ba a tsheha a le mong e le ha a ipotsa hore hantlentle ho ne ho etsahalang ka yena hoseng. O batlile a fetoha seilatsatsi ho se mabaka. A boela a iqabola. Ha ho ne ho uwa ka maikutlo ao a ka be a se a phuthaphuthile mehasanwa: a ba a le tipatipa ho tswa ka hara motse ona. Mohlomong o thusitswe ke ho hloka moo a ka yang hobane a ne a sena mang we. A tebisa mehopollo; A thuisa molaetsa wa moruti wa tsatsi leo.

Thabo e ne e boetse pelong ya hae leha ho ne ho ntse ho e na le leswitinyana la bodutu le neg le tsamaya le sira thabo eo ya hae. Le ha ebile e le motho ya tlwaetseng ho itulela a le mong a ntse a etsa hona le hwane, mohla oo a hla a ikutlwa a lahlehile. Maikutlo ao a lakatsang ho itebatsa ona a mo etela kgafetsa. A ba a bona hantle hore mona Thabure ha se moo a tla dula nako e telelele, haholoholo hobane ke moo ho na le ba mmonang e le sera. Takatso ya dijo e le siyo. Ka hoo he a ka a bo re shwa.

- 11.9 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo ke ka lebaka la eng ha Tutudu a bososela hakaana? (1)
- 11.10 Ke eng e neng e etsa hore Tutudu a be le maikutlo a ho phutha mehaswana ya hae a tsamaye Thabure? (2)
- 11.11 Ke ketsahalo efe e totobatsang sehlohlolo sa padi ena? (2)
- 11.12 Ho ya ka ditaba tsa padi ee, o ka re Tutudu ke mophetwa wa mofuta o jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.13 Ha o ne o le Tutudu mme o lemoha hore setjhaba sa motse oo e seng wa heno se o tsohetse matla, o ne o tla etsa jwang? (2)
- 11.14 Diketsahalo tsa pale ee di fetisa molaetsa ofe ho babadi? (2)
- [25]**

POTSO YA 12: POTSO E TELELE YA MOQOQO

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa bohoholo.

KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela

O itshetlehile ka ditaba tsa tshomo ya "Moleso wa dikgomo" mmoho le dithoko tsa "Ntwa ya Sekhonyela Moshoeshe" sekaseka kamoo mona le lehloyo o hlahellang ka teng ho tsona ka bobedi. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]

POTSO YA 13: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa thoko yohle.

TEMA YA G
THOKO YA MORENA MOSHOESHOE
(Mmopi wa setjhaba sa Basotho)

- 1 Ngwana Mmamokhachane, Thesele,
- 2 Thesele, pharu e telele-telele,
- 3 Kgomo di kena ka yona, ba sa ile!
- 4 Le batho ba kene ka yona, ba sa ile,
- 5 Hlabisi ya Bakoena,
- 6 A ko hlabise nkgonwao,
- 7 A ko hlabise Mmasetenane a ka rwale,
- 8 A re ke mehlehlo ya dikgomo le ya batho!
- 9 Nketu wa mara, thaka Shakhane le Ramakoane (Makoanyane),
- 10 Mabesa lerole, la tswa ka mpa ya mohlaba wa Ratshooane

- 11 Ngwana morena wa Qhoai a le bona,
- 12 La bonwa ke Ratjotjose wa Mokhethi;
- 13 Leru, mmamoqholotsa wa dithebe,
- 14 Nketu ha a le siyo mareng a batho,
- 15 Beng ba mara ba ntse ba lla, ba re;
- 16 Nketu le Ramakoane, le kae?
- 17 Mara a batho a kgutlile tseleng.

- 13.1 Ke mang ya bitswang Mmamokhachane Thesele? (1)
- 13.2 Hlalosa moelelo o fetiswang ke sehlooho sa thoko ena ha ho thwe 'Moshoeshoe ke mmopi wa setjhaba sa Basotho. (1)
- 13.3 Thokong ee, ke ka lebaka lefe ho reneketswang morena Moshoeshoe? (2)
- 13.4 Hlalosa mofuta wa kgohlano thokong ena, o be o tshehetse karabo ya hao. (2)
- 13.5 Diketso tsa Moshoeshoe tsa hore a hape Ramonaheng le setjhaba sa hae e etsa hore o be le maikutlo a jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.6 Moshoeshoe o itshenola e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.7 Maemo a dipolotiki a neng a rena mehlang eo a ne a bontsha mehla efe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshomo kaofela.

TEMA YA H

TSHOMO YA PHIRI LE MOTHO

Ba re e ne e le Phiri a ntse a sela. Ka bomadimabe a tshwaswa ke sefi. Phiri a leka ho itshwasolla empa a hloleha. Qetellong a inehela Phiri. A ipolella hore o tla mpe a emele mofeti- ka- tsela. Ha feta Phokojwe. Phiri a re: "Phokojwe ngwaneso, ha o sa nthusa wa mpa wa ntshwasolla? Ke tshwasitswe ke sefi sena, mme ke lapile ebile ke nyorilwe."

Phokojwe ka bohlašana a araba: "Ke a hana monna Phiri. O batla hore ha ke qeta ho o pholosa o tle o ntje" Phiri a leka ho qekisa Phokojwe, empa Phokojwe a hana a iphetela. Ka mora nako ha tla feta motho. Motho ha a bona Phiri a tshwasitswe ke sefi a mo qenehela, mme a atamela. Phiri a be a se a re "Hela monna wa heso, a ke o nthuse hle kgabane o ntshwasolle, sefi sena se ntshwasitse." Motho a araba ka hore: "Ebe o ke ke wa ntja ha ke qeta ho o tshwasolla ke o pholosa?"

Phiri a re: "Tjhe monghadi, nke ke ka o ja lekgale, ke a hlapanya monna wa heso. Ke a o tshepisa ke re ka nnete setsweng ke hole."

Motho a tlosa tshepe e neng e notleletse Phiri, mme a mo tshwasolla lerabeng leo. Phiri a tswa, mme ha a qeta ho tswa a re ho motho: "Jwale o tsebe hore ke tlo o ja hoba ke shwele ke tlala." Motho a kopa Phiri a se phakise ho mo ja. A re ba botse batho ba bararo hore ebe ke toka hore e re ha o thusitse motho, ebe motho o batla ho o tsohela matla le ho o bolaya na. Phiri a dumela mme ba tsamaya, ba tsamaya, ba tsamaya, tseleng ba kopana le Tweba. Motho a botsa Tweba a re: "Tweba ebe ke toka hore o thusitse motho, ha a qeta a be a batla ho o bolaya?"

Tweba a re: "Tjhe, ha se toka ho hang." Motho a re: "O a utlwa he Phiri?" Phiri a nna a ngangella a batla ho ja motho. "Jwale o tsebe ke tlo o ja, hoba ke shwele ke tlala," Motho a kopa Phiri hore a se phakise ho mo ja. A re ba botse batho ba bararo hore ebe ke toka hore ha o thusitse motho, ebe motho o batla ho o tsohela matla le ho o bolaya na.

- 13.8 Ke ka lebaka lang Phokojwe a sa batleng ho tshwasolla Phiri? (1)
- 13.9 Phiri ke mofuta o jwang wa mophetwa? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.10 Hlalosa molaetsa wa tshomo ena. (2)
- 13.11 Ka ntilha e le NNGWE o ka re Motho ke mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.12 Ha o ne o le motho o hlokomela hore baphetwa ba bang ha ba batle ho thusa Phiri o ne o tla etsa jwang? (2)
- 13.13 Tlholo dingolweng e iponahatsa ka hore botle bo hlole bobbe. Ebe seo se ile sa phethahala tshomong ee? (2)
- 13.14 Na ke ketso e nepahetseng ho hlanohela bathusi ba hao jwale ka ha Phiri a batla ho etsa jwalo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ha o arabile potso ya moqoqo KAROLONG YA B, araba dipotso tse kgutshwane karolong ena. Ha o arabile dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, jwale araba potso ya moqoqo.

POTSO YA 14: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO

SEYALEMOYA – RH Moeketsi

SEKGOBO SA TSHIFANALEHATA: J. Radebe

Sekaseka sehlooho sena “Sekgobo sa Tshifanalehata” o bontshe kamoo mongodi a sebedisitseng diketso le dipuo tsa Ramanaka ho pepesa mona le bosoto ba hae kgahlanong le Tholang. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. [25]

POTSO YA 15: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

SEYALEMOYA – RH Moelets

Bala qotso ena e latelang ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa terama/tshwantshiso yohle.

TEMA YA I

<i>(Ke bosiu bo latelang, ha Kotopi. Ho robetswe mme yena o ntse a phofa.)</i>	
SEBUWENG:	Motho a tla a re hlobaetsa boroko, basadi! Kotopi Kotopi, tsoha, na o a utlwa hore o ntse o phofa o reng?
KOTOPI:	Mmm ... o re ke eng? Hai ...
SEBUWENG:	O ntse o phofa! A ke o ntjwetse mona o ntse o lorang?
KOTOPI:	Ho lora ke ntse ke lora, empa ha ke tsebe hore na ke ntse ke lora eng!
SEBUWENG:	Na ho ke ho etsehe hore motho ya tshwanang le wena a lore empa a be a sa tsebe hore na o ntse a lorang?
KOTOPI:	E, hangata ho ye ho etsahale.
SEBUWENG:	E seng ke taba ela eo ke o jwetsitseng yona ya ho bolawa ha Moletsane ka sehloho?
KOTOPI:	Hantlentle le re Moletsane o bolailwe ke mang? Ha ho tsejwe, empa dipuo di se di ntse di belaela Makau hobane ha a bolawa feela, ebile o retlilwe.
KOTOPI:	Sebuweng ke manga buang ka moo? Hei o mang! Nna ha se nna ke Rampou.

SEBUWENG: Kotopi, ha se wena! Ha se wena ya entseng jwang?

KOTOPI: Thola o leshano ha se nna!

SEBUWENG: Tseba hore tlalo la motho ha le thakgiswe, empa ke re la Moletsane, lona le tla thakgiswa hodima mahetla a hao. Kotopi o ne o le kae maobane bosiu? O ne o le kae Kotopi, bua ...!

- 15.1 Bolela lebaka le tiisang hore Kotopi ke sebakadi sa sehlooho? (1)
- 15.2 Lebaka le etsang Kotopi a qetelle a phofa ke lefe? (1)
- 15.3 Ke tikoloho efe eo diketsahalo tsa tshwantshiso ena di etsahalang ho yona? (1)
- 15.4 Hlalosa ka moo sebaka sa morung se thusitseng ho ntshetsa pele morero wa Kotopi le Makau kateng. (2)
- 15.5 Qolla ketsahalo e le NNGWE e bontshang bofokodi ba sebakadi Kotopi. (2)
- 15.6 Makau ke mophetwa ya semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.7 Bolela hore Sebuweng ke sebakadi sa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

TEMA YA J

(Ke bosiu ba lona tsatsi leo, Kotopi o tswile ha hae mme o eme kaekae mafifing, ka tlasa sefate.)

KOTOPI: Ka nnete ke na le lelapa le ratang boroko. Ka tswa ka tlong ka ba ka tsamaya ho se le ya mong wa bona ya nkutlwang. Feela ba entse hantle ba se ke ba nkutlwa ba ne ba tla nyopisa merero ya ka. Hao banna Ramopu o kae, ho neng ke eme sefateng see! O itse re tla kopanela mona ...

Ka nnete Rampou o tebile, ke mang motho eo ya reng ke yena e re lokelang ho mmolaya? Butle. Ke bomang mafifing mane, mohlomong ke yena. Ehlile! Hela wa heso, ho jwang na?

RAMPOU: Ke a kgolwa o ne o se o maketse hore na ke ho kae, ke a tla kapa ha ke sa tla na.

KOTOPI: Ka nnete ke ne ke se ke maketse feela hore na ho etsahetse eng?

RAMPOU: Ke tseba metsamao ya hae, ke ne ke ntse ke mo emetse hore a tswa ka pele a tlo etsa ntho tsa hae. Feela o se a ntse a fihlile.

KOTOPI: Rampou, hantlentle motho eo o hanang ka lebitso la hae eo ke mang?

RAMPOU: Karabo ya ka e kgutshwanyane! Ke fumane motho eo e leng yena eo o mmatlang, ho latela sebopeho sa motho ya batlwang ke ngaka ya hao. Hore na motho eo ke mang, eno ha se taba ya bohlokwa.

KOTOPI: Monna, na motho eo wa hao, ha o nahana, ha se motho eo ke mo tsebang?

- 15.8 Mongodi o sebedisitse lewa la soliloko/boipuiso ho Kotopi ka sepheo sefe? (2)
- 15.9 Ebe mongodi o atlehile ka theho ya lebitso lena "Sebuweng." Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.10 Ke mothinya ofe o sa lebellwang o hlahellang tshwantshisong ee? (2)
- 15.11 Bolela ketsahalo E LE NNGWE e re bopelang sehlohlolo sa tshwantshiso ena. (2)
- 15.12 Ho ya ka wena ebe ho nepahetse ho bolaya motho bakeng la borui jwale ka ha Kotopi a entse ka Moletsane? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.13 Hlalosa phapano e ho Kotopi le ho batswadi ba hae mabapi le ho ba morui. (2)
- 15.14 Ke molaetsa ofe oo mongodi a o fetisetsang ho babadi ka tshwantshiso ee? (2)
- [25]**

POTSO YA 16: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)

HAESO MAFOTHOLENG– CJ Teleki

Sekaseka ditaba tsa sengolwa sena o itshetlehile kamoo boloi bo bileng le seabo ho ntshetsa pele tshwantshiso ena. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]

POTSO YA 17: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA K

Mapetla:	Hoseng ke ile ka tsohella habo Molefi e le ha ke ne ke ilo di kototsa. Kwana ke ile ka ba maoto a matle hampe hobane ke fumane malomae Kgolwane a le teng. Kamoo ke ileng ka utlwa kateng, moeka o ne a tlilo buisana le Pitso ka ditaba tsa lenyalo la Molefi le Montsheng. Ha ba ntse ba buisana, ke ile ka utlwa hantle ka ditsebe tsena tsa ka ha sephoqo sane se Molefi se kwenehela Montsheng.
Ngatane:	Ke hantle ha kaakang banna! Ruri thupa yane ya hore o mphe yona e sebeditse hobane Molefi jwale o tlilo tshwara bothata ka bana bao ho thweng ba rutehile. Rona boNgatane re ba bona mehla ena mane Maseru. Etswe matsatsing ana ba hlwele mekwalaba hobane ba peretlisa taba ya hore ba lekana le banna. Taba e nngwe e ba sentseng ke ya hore ho thwe ba na le ditokelo tse tshwanang le tsa banna. Ke hore Lesotho la tla la re kgola ka hore le lahle mekgwa le ditlwaelo tsa lona ebe le nka tsa mafatshe a mang.
Ramafothole:	Kana tau ya kgale o itse o ka etsa hore Molefi a theohe maemonyaneng ao a hae.

- 17.1 Dibapadi tse buisang qotsong e ka hodimo, di kopane ka morero ofe? (2)
- 17.2 Ke lefe lebaka le tiisang hore Molefi ke sebakadi sa sehlooho? (1)
- 17.3 Bolela ketsahalo E LE NNGWE e tsejwang ke babadi ba tshwantshiso ena empa mongodi a e patetse Molefi? (2)
- 17.4 Hlalosa ketsahalo e bontshang hore Jwalane o ne a e na le pelo e tebileng. (2)
- 17.5 Hlalosa mothinya o sa lebellwang o ileng wa sibollwa keMolefi mabapi le mofumahadi wa hae Morongwe. (2)
- 17.6 Ke tomatso efe e hlahiswang ke ho lahlwa ha Montsheng ke Molefi? (2)
- 17.7 Sesotho se re "Bitsolebe ke seromo" nnetefatsa maele ana o itshetlehile ka lebitso la Molefi. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA L

MORONGWE:	(<i>O Ila le ho feta</i>). Molefi! O tella le ho nyatsa maikutlo a ka! Ke hore o tla mpoella hore ha o a utlwa ha ke re mmao le Disebo ba nkentse pokola ya bona? Bona tjena Molefi! Nna ha ke mosadi wa bana ba nyallwang ho sebetsa masimong! O se ke wa lebala mmannyeo hore nna ntate o nthutile! Ho hang nke ke be ka ba ka dumella ho tla emellana le malwala heno mona! Na o ntse o ...
MOLEFI:	Butle Mmabatho. Batho ba tla re o jewa ke eng ha maikutlo a hao a phahame haka?
MORONGWE:	Hei! Nna o se ke wa nna wa mpitsa Mmabatho! Ho tloha neneng o se o sa tsebe hore lebitso la ka ke Morongwe? O mpoella ka batho? Ke batho bafe bao o buang ka bona? Hona ke na le taba le ...
MOJABENG:	Ke lerata la eng leo le le entseng? Batho ba tla re le jewa ke eng?
DISEBO:	Owe-ele Mmabatho, ha ho ke be ho etswe jwalo. Mosadi ha a na le qabang le monna wa hae ba lokisetsa ditaba lekunutung. Ke eng le sa ye ka tlong ela e kgolo ho ya lokisetsa ditaba ka teng? Molefi, molato ke eng? Ke ...

- 17.8 Ketso ya Morongwe ya ho se thabele ho bitswa Mmabatho e bakile hore a qetelle a tshwarane ka matsoho/lwanne le mang? (1)
- 17.9 Lokodisa sekapoloto se hlahiswang ke kamano ya Molefi le Morongwe. (2)
- 17.10 Fana ka lebaka le neng le etsa hore Ramafothole le Ngatane ebe diyathoteng di bapile. (1)
- 17.11 Ke eng e bontshang phapano dipakeng tsa tikoloho ya Roma le Mafotholeng (2)

- 17.12 Ke molaetsa ofe o fitiswang ke mongodi ka tshwantshiso ee? (2)
- 17.13 Ke maikutlo afe a qholotswang ke dipuo tsa Morongwe nakong eo a neng a sa batle ho bekwa bohadi? Tshehetsa Karabo ya hao. (2)
- 17.14 Tlholo sengolweng ke ha botle bo hlola bobele. E be tlholo e fihlelletswe sengolweng see? (2)

[25]

POTSO YA 18 (MOFUTA WA POTSO E TELELE YA (MOQOQO))**LEJWE LA KGOPISO – T. Letshaba**

Sekaseka ditaba tsa sengolwa sena o bontshe kamoo seabo sa bofuma ba ha Tsietsi se ntsheditseng tshwantshiso ena kateng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]

POTSO YA 19 (MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE)**LEJWE LA KGOPISO – T. Letshaba**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA M

MOHLOUWA: (*O tiisa lentse.*) Pheleu, ke a tseba hore bana ba kgwale ba bitsana ka melodi, mme ba tadi bona tsebana ka mereto. (*O thetha sehohlola.*) Ke a tseba hape hore Tsietsi o nyetse kgaitse diao, Naledi, mme ka tsela e jwalo ke a utlwisisa hore o ka tloha wa etsa matshwephehene ohle ho mo sireletsa. Feela kgetlong lena teng o tla lokela ho qhelela morao dikamano tsa lona, mme o tsepamise maikutlo a hao mosebetsing ona. Mofumahadi wa ka, ke tjho Mmabatho, o nkentse kgotjheletsaneng hore ke tebele Tsietsi le Thapelo, etswe o dumela hore ke mahlabaphiyo.

PHELEU: Ke mametse ka hloko, monghadi.

MOHLOUWA: Jwale ke batla o mpokelle bopaki bo matla, leha e ka ba bofe kapa bofe, bo ka etsang hore ke nyaole banna bana mosebetsing. Ho bua nnete le nna ke le tjena ke sa ntse ke ba belaela haholo feela ho latela merusu eo ba ileng ba e fehla mohla monene.

PHELEU: Ke tla loha leano, monghadi, taba ena ke bosesanyane ba kgwele ho kgaoha.

MOHLOUWA: O se ka re feela taba ena ke bosesane ba kgwele ho kgaoha; o etse ho ya kamoo ke o laelang ka teng, monna. Ha ke o lefele hore o ikanye menwana mona. Ke o lefa hore o phethe mosebetsi wa hao ka bokgabane bona bo babatsehang.

PHELEU: Ha ho nnete e fetang eo, mohlomphehi.

- 19.1 Bolela sehalo se ikutlwahatsang puong ya Mohlouwa. Tshetsa karabo ya hao. (1)
- 19.2 Ke kgohlano ya mofuta ofe e hlahiswang ke ditaba tsa qotso e ka hodimo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.3 Pheleu ke sebadipi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.4 Naledi o na le seabo sefe kgodisong ya tshwantshisong ee? (2)
- 19.5 Mohlouwa le Naledi ba ne ba kopanela kae hore ba hodise lerato la bona? (1)
- 19.6 Mohopolo oo Naledi a nang le ona ha Tsietsi a tsitlallela ho hlabela badimo o hlakisa tshekamelo ka tsela e jwang tshwantshisong ee? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA N

PHELEU: (*O a ikgalefisa.*) Kgetha mantswe ha o bua le nna, moshemane.

THAPELO: E le hore wena o kwahelo sa pitsa efe ha o ntjwetsa hore ke kgethe mantswe ha ke bua le wena? Ke o boleletse kgale kwana hore nna ha ke sa na thahasello ya ho phela. O ka nna wa ilo wela hole kwana.

PHELEU: Thapelo, ke tla tloha ke o etsa ha e phetwe hona jwale tjena!

THAPELO: O tla be o nkotlelang jwale? O ntwantshetsa nnete?

PHELEU: O bua ditsiebadimo!

THAPELO: Ha ke bue ditsiebadimo, Pheleu. O tseba hantle hore ke bua nnete hore o mahodi a patileng maeba o le tjena. Ha o tswafe ho tshwarisa motho hloko ka boya. (*O sisinya hlooho.*) Le jwale ha ke utwisise hore ngwana e mong o tla fepa lelapa la hae ka eng ha o mo ntsha mejo hanong ha bohloko tjena?

- 19.7 Bobedi boo bo hlahellang qotsong e ka hodimo bo amana jwang le Tsietsi? (1)
- 19.8 Kgohlano e hlahellang qotsong e ka hodimo e ne e bakwa ke eng? (2)
- 19.9 Diketsahalo tsa tshwantshiso ee di etsahala nakong efe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 19.10 Maemo a ho se sebetse a hlalositse bofokodi ba Naledi ka tsela e jwang? (2)
- 19.11 Hara ditikoloho tse pedi, ya Kgotsong le Maokeng ke efe eo o ka reng ebile le tshusumetso e matla ho fetoleng bophelo ba Naledi? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.12 Mothinya o sa lebellwang o iponahatsa ketsahalang efe tshwantshisong ee? (2)
- 19.13 Ha o ne o le Tsietsi, mme o lemoha hore mosadi kapa kgarebe ya hao e ratana le motho e mong o ne o tla etsa jwang? (2)
- 19.14 Na mongodi o atlehile ho reheng sebakadi sena "Tsietsi" lebitso lee la hae? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80